

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Leszek Bielecki

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania A.M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Białymstoku

o wypłatę emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 16 maja 2023 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z dnia 30 kwietnia 2021 r., sygn. akt III AUa 465/21,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia poprzedzający go wyrok
Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych z dnia 3 grudnia 2020 r. sygn. akt V U 334/20 i oddala
odwołanie;**

**2. odstępuje od obciążania ubezpieczonego A.M. kosztami
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku decyzją z dnia 23 marca 2020 r. [...] wydaną na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.) przyznał A.M. emeryturę od miesiąca, w którym złożono wniosek o emeryturę, tj. od 1 lutego 2020 r. Wypłatę świadczenia zawieszono z powodu zbiegu prawa do więcej niż jednego świadczenia, w związku z tym, że może być wypłacone tylko jedno, wyższe lub wybrane przez zainteresowanego.

Powyższa decyzja została zaskarżona przez A.M. w części dotyczącej zawieszenia wypłaty świadczenia. Odwołujący wskazał w uzasadnieniu, że po zakończeniu służby wojskowej i otrzymaniu emerytury wojskowej rozpoczął pracę w [...] Urzędzie Wojewódzkim w B., a następnie w Sądzie Apelacyjnym w Białymstoku. W konsekwencji zaliczenia okresów zatrudnienia po zwolnieniu ze służby wojskowej do posiadanej dotychczas przez niego wysługi emerytalnej nie spowodowałyby podwyższenia emerytury wojskowej, ponieważ maksymalna wysokość tej emerytury nie może - zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz.U. z 2017 r., poz. 2225 t.j. ze zm.) – przekraczać 75% podstawy wymiaru. Taką maksymalną podstawę wymiaru emerytury wojskowej wnioskodawca ma już przyznaną z racji pełnienia zawodowej służby wojskowej. Odwołujący wniósł o zmianę decyzji w zaskarżonej części i podjęcie wypłaty świadczenia emerytalnego od dnia jego przyznania. Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 3 grudnia 2020 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję i wznowił wypłatę emerytury wnioskodawcy A.M. od dnia 1 lutego 2020 r. Ustalił, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Sąd I instancji w uzasadnieniu m.in. podniósł, że kryterium, które niewątpliwie zadecydowało o uprzywilejowaniu (polegającym na pobieraniu dwóch świadczeń) żołnierzy, powołanych do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., to brak możliwości uwzględniania w wojskowej emeryturze jakiegokolwiek okresu „cywilnego” stażu emerytalnego. Kryterium to jednocześnie określa krąg podmiotów charakteryzujących się tą samą istotną cechą relewantną. Do tej grupy należą emeryci wojskowi, których wypracowane okresy składkowe i nieskładkowe nie miały

żadnego wpływu na wysokość emerytury wojskowej, do nich zaś należą wszyscy żołnierze, którzy zostali powołani do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r. oraz niektórzy żołnierze, którzy pozostawali w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. Wskazać należy, iż taki kierunek wykładni art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, z którego wynika, że użyte w ust. 2 tego artykułu sformułowanie „emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych” oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie.

O wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego. Przy czym ten „brak możliwości” nie występuje wtedy, gdy emeryt wojskowy nie decyduje się na złożenie wniosku o doliczenie po zwolnieniu ze służby wojskowej okresów składkowych i nieskładkowych, choć mogą one zwiększyć podstawę wymiaru emerytury do 75%. Wspólnym bowiem mianownikiem uzasadniającym prawo do dwóch świadczeń są uwarunkowania wynikające z przepisów prawa niepozwalające na wykorzystanie stażu „cywilnego” w emeryturze policyjnej czy wojskowej, a nie wybór emeryta. Dodać też trzeba, że nie może być mowy o nierównym traktowaniu ubezpieczonych pobierających emeryturę wojskową względem pozostałych ubezpieczonych. W przywoływanej uchwale 7 sędziów z dnia 17 lutego 2010 r. (II UZP 10/09) Sąd Najwyższy stwierdził, że "Przepis art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...), w brzmieniu sprzed zmiany dokonanej art. 2 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...) nie wyłączał nabycia prawa do emerytury z ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez żołnierza zawodowego, jeżeli okresy składkowe, o których mowa w tym przepisie, nie zostały uwzględnione przy obliczeniu emerytury żołnierza zawodowego (...)".

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku zaskarżył apelacją wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 3 grudnia 2020 r. w punkcie I,

zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności przepisu art. 95 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji ZUS. Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2021 r. oddalił powyższą apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 grudnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny przyjął „za właściwy taki kierunek wykładni art. 95 ust. 1 i 2 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z którego wynika, że użyte w ust. 2 tego artykułu sformułowanie „emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych” oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur „wypracowanych” niezależnie od siebie. Zatem o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego. Taki kierunek wykładni wyraził również Sąd Najwyższy w cytowanym orzeczeniu z 24 stycznia 2019 r.”.

Skargę kasacyjną wywiódł pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. We wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania wskazał na spełnienie przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. z uwagi na to, że jest uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, tj. „Sąd Apelacyjny we Wrocławiu skierował do powiększonego składu Sądu Najwyższego pytanie prawne sygn. akt III UZP 5/21 oraz III UZP 4/21, które pozostają w trakcie rozpoznawania, dotyczące kwestii wypłaty dwóch świadczeń dla osób uprawnionych do świadczeń z systemu powszechnego oraz uprawnionych do emerytur wojskowych w związku z treścią powołanych przepisów art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, oraz art. 7 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych (...). Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego ma bezpośredni związek z charakterem sprawy wnioskodawcy A.M.”. Dalej skarżący wniósł o uchylenie

zaskarżonego orzeczenia i wydanie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, tj. zmianę wyroku Sądu I instancji i oddalenie odwołania, zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym, według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie. W „Piśmie – Zgłoszenie się pełnomocnika Odwołującego” z dnia 4 stycznia 2023 r. pełnomocnik A.M. wniósł o nieobciążanie strony kosztami postępowania, uzasadniając stanowisko strony w sprawie (k. 25).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyroki sądów obu instancji, przy przyjęciu stanu faktycznego i prawnego opartego na aktach sprawy, potwierdzają ustalenie, że zbieg prawa do świadczeń oznacza sytuację, w której jedna osoba spełnia warunki do otrzymania więcej niż jednego świadczenia. Nie ulega wątpliwości, że zasada pobierania jednego świadczenia (wyższego lub wybranego przez uprawnionego) w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń (art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) dotyczy również zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w tej ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w ustawie z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 2020 r., poz. 586), co zresztą wynika z orzecznictwa (wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 8 maja 2012 r., II UK 237/11; 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13).

Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę i apelację uznał za właściwy taki kierunek wykładni art. 95 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, z którego wynika, że użyte w ust. 2 tego artykułu sformułowanie "emerytura (...) obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych" oznacza odwołanie się do zasad obliczenia emerytury wojskowej określonych w tych przepisach, a więc z uwzględnieniem wyłącznie służby wojskowej, co z kolei uzasadnia prawo do pobierania dwóch emerytur "wypracowanych" niezależnie od siebie. Zatem o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby,

ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu "cywilnego" stażu emerytalnego. Taki kierunek wykładni wraził również Sąd Najwyższy w cytowanym orzeczeniu z 24 stycznia 2019 r.

W art. 95 ust. 2 *in fine* ustawy emerytalnej wyróżniono przypadek wyjątkowy. Chodzi o przypadek, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a albo art. 18e ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, lub w art. 15a, lub art. 15d, lub art. 18a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin. Z brzmienia cytowanych wyżej przepisów wynika, że zbieg świadczenia z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz emerytury wojskowej (policyjnej) wymienionych w art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uprawnia do łącznego pobierania tych świadczeń (zasada kumulacji).

Nadto do kumulacji świadczeń (emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i emerytury wojskowej/policyjnej) może dojść również wtedy, gdy taka emerytura – dla żołnierza (funkcjonariusza), który pozostawał w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. (art. 15 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin i art. 15 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy) – nie mogła ulec podwyższeniu z tytułu „cywilnych” okresów ubezpieczenia (składkowych i nieskładkowych) z uwagi na osiągnięcie kwoty tego świadczenia w maksymalnej wysokości, tj. 75% podstawy wymiaru (art. 18 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin i art. 18 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17). W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy stwierdził, że o wyjątku od zasady pobierania jednego świadczenia nie decyduje data przyjęcia do służby, ale brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego. Stąd, mając na względzie zasadę równego traktowania podmiotów charakteryzujących się tą samą istotną cechą

relewantną, Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że w takiej samej sytuacji (tzn. braku możliwości wykorzystania „cywilnych” okresów ubezpieczenia w podstawie wymiaru emerytury wojskowej), znajdują się zarówno żołnierze powołani do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r., jak i niektórzy żołnierze pozostający w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. Obie te grupy osób w stosunku służby powinny być, w zakresie zbiegu prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i zaopatrzenia emerytalnego, traktowane jednakowo. Taka wykładnia została również zaaprobowana przez doktrynę (K. Antonów, Komentarz do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (w:) Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz do trzech ustaw emerytalnych, K. Antonów (red.), Warszawa 2019). Skarżący ograniczył swoją skargę przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. z uwagi na skierowanie pytania prawnego do Sądu Najwyższego (przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu skierowane do powiększonego składu Sądu Najwyższego).

Podstawowe jednak dla rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w obecnym składzie i tej sprawie jest uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r. (III UZP 7/21), przyjmująca, że żołnierz zawodowy (pozostający w służbie przed 2 stycznia 1999 r.) i pobierający emeryturę wojskową bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z których tytułu jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, uzyskuje prawo do jednego świadczenia (wyższego lub wybrane przez niego). Sąd Najwyższy wskazuje w ten sposób na zakaz kumulacji świadczeń w razie spełnienia się ryzyka starości w ramach różnych systemów, zarówno ubezpieczenia społecznego, jak i zaopatrzenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia: 9 marca 2022 r., I USKP 75/21, 9 listopada 2022 r., I USKP 122/21). W uzasadnieniu powołanej uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnił powody, dla których nie można zaakceptować stanowiska skarżącego o otrzymywaniu dwóch świadczeń, a tym samym wyznaczył standard interpretacyjny, który obecnie nie pozwala akceptować wykładni prezentowanej w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17 (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2022 r., III USK 511/21).

Należy jednak dodać w tym miejscu, że zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale III UZP 7/21, wskazany rezultat wykładni systemowej znajduje

potwierdzenie także w wykładni celowościowej art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - pośrednio cel uregulowania zawartego w tym przepisie ma źródło w uzasadnieniu projektów zmian ustawowych, z których wynika, że projektodawca nie zakładał możliwości kumulacyjnego pobierania świadczeń z obu systemów. Stąd słusznie podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r., sygn. akt I UK 426/17, że taki cel nie pozostaje co się tego tyczy w sprzeczności z zasadą wzajemności składki i prawa do świadczenia, które w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nigdy nie były pojmowane w sposób absolutny (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 11 grudnia 2006 r., OTK-A 2006 nr 11, poz. 170; 27 stycznia 2001 r., SK 41/07, OTK-A 2010 nr 1, poz. 5; wyrok Sadu Najwyższego z dnia 15 listopada 2022 r., II USKP 82/22). Wynika to z ogólnej logiki systemu ubezpieczeń społecznych, kierującego się nie tylko zasadą wzajemności składki i świadczeń, ale również zasadą solidarności międzypokoleniowej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2005 r., P 13/04, OTK-A 2002 nr 1, poz. 2), szerzej solidaryzmu społecznego (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 22 czerwca 1999 r., OTK 1990 nr 5, poz. 100, 4 grudnia 2000 r., K 9/00, OTK 2000 nr 8, poz. 294) oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń, oraz określania ich wysokości (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 września 2005 r., P 17/04, OTK-A 2005 nr 8, poz. 90). W związku z tym brak prostej zależności między prawem do świadczeń i ich wysokością a okresem opłacania i rozmiarem składki nie musi oznaczać niekonstytucyjności konkretnej regulacji (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 20 maja 2000 r., K 37/98, OTK 2000 nr 4, poz. 112, 11 grudnia 2006 r., OTK-A 2006, nr 11, poz. 170). Jeśli bowiem emeryt korzysta ze wzrostu emerytury wojskowej z tytułu „cywilnej” wysługi emerytalnej, to oznacza, że zostaje zachowana zasada wzajemności składki i świadczeń w rozumieniu funkcjonującym w polskim systemie ubezpieczenia społecznego nawet wtedy, gdy włożony wkład nie jest wprost proporcjonalny do korzyści, jaką przynosi zwiększenie emerytury (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2022 r., I USKP 75/21).

Zestawiając ze sobą różne stanowiska jurydyczne i argumentację na ich rzecz, Sąd Najwyższy w powołanej uchwale składu 7 sędziów z dnia 15 grudnia 2021 r. (III UZP 7/21, LEX nr 3274620) wyraził pogląd, że ubezpieczonemu, który

pozostawał w zawodowej służbie wojskowej przed dniem 2 stycznia 1999 r. i pobiera emeryturę wojskową wynoszącą 75% podstawy jej wymiaru, obliczoną bez uwzględnienia okresów składkowych i nieskładkowych, z których tytułu jest uprawniony również do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez niego. Sąd Najwyższy uznał, że za niezbędnością rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przekazanego powiększonemu składowi przemawiały sygnalizowane w orzecznictwie sądów powszechnych rozbieżności wykładni art. 95 ust. 2 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. Interpretacja z uwzględnieniem językowej wykładni nie pozwala na uznanie, że znaczenie tego przepisu jest na tyle jednoznaczne i jasne, że nie wymaga sięgania po reguły pozajęzykowe. Należy jednak nadmienić, że sięganie do wykładni celowościowej, systemowej i funkcjonalnej nie jest ograniczone do sytuacji niejasności rezultatów wykładni gramatycznej, ale występuje w każdym wypadku, gdy przemawiają za nią wartości z zakresu aksjologii i prakseologii prawa, ponieważ wyrazem stanowiska prawodawcy je uwzględniającego, są także pewne kategorie normatywne, szczególnie zasady prawa, normy programowe oraz normy tworzące spójny kompleks praw i wolności człowieka. Każda zasada jako obowiązująca norma prawna zyskuje taki status ze względu na doniosłą rolę, jaką pełni w systemie praw (M. Zieliński, Konstytucyjne zasady prawa (w:) Charakter i struktura norm konstytucji, red. J. Trzciński, Warszawa 1997, s. 63).

Wymaga zaznaczenia, że w przedmiotowej materii prawo ewaluuje. Zgodnie z art. 15a Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r., który został powołany do służby wojskowej po dniu 1 stycznia 1999 r., wynosi 40% jej podstawy za 15 lat służby i wzrasta na zasadach określonych w art. 15 ust. 1 pkt 1a tej ustawy. Natomiast emerytura żołnierzy powołanych po dniu 31 grudnia 2012 r. wynosi 60% podstaw jej wymiaru za 25 lat służby wojskowej i wzrasta o 3% za każdy kolejny rok (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2022 r., II USKP 39/22). Zasadniczo w ubezpieczeniu społecznym występuje ścisła zależność między opłaceniem składki, jej wysokością i okresem płacenia a prawem do świadczenia i jego wysokości. Jednak zasada wzajemności nie jest pojmowana w sposób absolutny, bo zdaniem skarżącego kasacyjnie prowadziłoby to „do

zachwiania logiki systemu ubezpieczeń społecznych, która jest także pochodną zasad solidarności międzypokoleniowej, czy szerzej solidaryzmu społecznego oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości”. Natomiast oceniając regulację prawną z punktu widzenia zasady równości, należy, zdaniem skarżącego kasacyjnie, rozważyć, czy można wskazać wspólną cechę istotną, uzasadniającą równe traktowanie biorąc pod uwagę treść i cel danej regulacji prawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2019 r., III PK 50/18). Celem art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. oraz art. 7 Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r. jest przeciwdziałanie kumulacji świadczeń. Adresatami tych norm są osoby, które nabyły prawo do więcej niż jednego świadczenia. W świetle powyższego niemożność uwzględnienia w obliczeniu emerytury wojskowej cywilnego stażu ubezpieczeniowego jest kwalifikowana jako element nieistotny.

Systemy zaopatrzenia emerytalnego: żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy służb mundurowych stanowią szczególny rodzaj ustawowego przywileju, przynajmniej z punktu widzenia osób objętych powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych. Odmienności dotyczą zarówno sposobu określenia przesłanek, których spełnienie jest konieczne dla uzyskania prawa do emerytury, ustalania podstawy wymiaru świadczenia, jak i wysługi emerytalnej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lutego 2008 r., sygn. akt SK 82/06, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2010 r., II UK 278/09). Obowiązujące w tych systemach rozwiązania są korzystniejsze od obowiązujących w powszechnym systemie ubezpieczeniowym, a uzasadnione jest to szczególnym charakterem służby. Służby mundurowe stanowią grupy uprzywilejowane w systemie ubezpieczeń społecznych. Wyraża się to m.in. tym, że spełnienie warunków do uzyskania świadczenia emerytalnego następuje tutaj szybciej niż w systemie powszechnym. Ubezpieczeni ci, po zaprzestaniu służby, mogą podejmować inne zatrudnienie, pobierając emeryturę wojskową, a mechanizm zawieszania wypłaty lub zmniejszenia świadczenia w związku z osiąganymi przychodami jest dla nich mniej restrykcyjny. Warunkiem wykonywania takiego zatrudnienia jest jednak odprowadzanie składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. Skarżący kasacyjnie stwierdza, że

odprowadzanie regularnych składek należy traktować jako element ich wkładu w funkcjonowanie systemu ubezpieczeń – wyraz solidarności społecznej.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku podnosi: Z konstytucyjnej zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej klasy (kategorii). Sąd Najwyższy podziela ten pogląd z jednoczesnym zaznaczeniem, że wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Zasada równości zakłada jednocześnie różne traktowanie podmiotów odmiennych, tj. takich, które nie mają wspólnej cechy istotnej. Równość wobec prawa to także zasadność wyboru takiego, a nie innego kryterium różnicowania, które jednakże musi pozostawać w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji, wagą interesu, któremu różnicowanie ma służyć i w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostają naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania oraz z innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (wraz z rozstrzygnięciami Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 6 maja 1998 r., K 37/97, OTK 1998 nr 3, poz. 33, 3 września 1996 r., OTK 1996 nr 4, poz. 33, 16 grudnia 1996 r., U 1/96, OTK 1996 nr 6, poz. 55, 24 października 2001 r., SK 22/01, OTK 2001 nr 7, poz. 216, 2 kwietnia 2003 r., K 13/02, OTK-A 2003 nr 4, poz. 28, 3 marca 2004 r., OTK-A 2004 nr 3, poz. 17). Prawo zarówno chroni pewne wartości, jest uzasadniane nimi, czy je zakłada, jak również wprowadza je wprost do swego porządku. System prawny jest spójny aksjologicznie, jeżeli prawodawca konsekwentnie preferuje określony stan rzeczy przed innym. Immanentna kolizyjność wartości powoduje, że ich ujęcie w normach generalnych i abstrakcyjnych pozostawia sądowi pewną swobodę w decydowaniu co do wzajemnych granic realizacji opozycyjnych wartości, a dane rozstrzygnięcia formułowania normy indywidualnej i konkretnej tworzą konstrukcję normatywną, która powinna mieć przymiot bycia systemem.

Jak już Sąd Najwyższy podniósł, wstrzymując wypłatę emerytury, organ rentowy oparł się na przepisach art. 95 ust. 1 i 2 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r., w których świetle w

razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń wypłaca się jedno z nich – wyższe lub wybrane przez ubezpieczonego. Zasada ta znajduje zastosowanie także w przypadku, gdy jednym ze świadczeń pozostających w zbiegu jest emerytura wojskowa, z wyjątkiem sytuacji, gdy emerytura ta obliczona została według zasad określonych w art. 15a albo w art. 18a Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r. Przedmiotowe wyłączenie dotyczy więc żołnierzy powołanych po raz pierwszy do zawodowej służby wojskowej po dniu 1 stycznia 1999 r. (art. 15a) i po dniu 31 grudnia 2012 r. (art. 18a). Współgra z powyższą regulacją art. 7 Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r. Na podstawie tego przepisu w razie zbiegu emerytury mundurowej i przewidzianej w innych przepisach wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, bowiem też jest zasada ogólna, że osoba, której ustalono oba takie niezależne świadczenia nie tyle „zrzeka się” jednego z nich, ile może dokonać wyboru tego, które jest wyższe lub korzystniejsze (wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 22 maja 2012 r., III UK 104/11, LEX nr 1619705, 12 lipca 2012 r., II UK 326/11, LEX nr 1274973).

Żołnierzom, pozostającym w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., dolicza się do wysługi emerytalnej okresy składkowe poprzedzające podjęcie służby oraz przypadające po zwolnieniu ze służby okresy zatrudnienia przed 1 stycznia 1999 r. oraz okresy opłacania składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe po do 31 grudnia 1998 r., jeżeli emerytura wynosi mniej niż 75% podstawy (art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy mundurowej). Wojskowe Biuro Emerytalne w Białymstoku przyznało ubezpieczonemu prawo do emerytury wojskowej. Do wysługi emerytalnej zaliczono mu okres od 1 sierpnia 1972 r. do 28 lutego 2002 r. w wymiarze 29 lat i 7 miesięcy. Emerytura wyniosła 75% podstawy wymiaru. Z tych przyczyn okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu przypadające po zakończeniu służby nie mogły znaleźć odbicia w wysokości świadczenia mundurowego.

Sądy obu instancji, wydając przedmiotowe rozstrzygnięcia, oparły się na interpretacji art. 95 ust. 1 i 2 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r., zaprezentowanej przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 24 stycznia 2019 r. W jego świetle o zastosowaniu wyjątku od zasady wypłacania jednego świadczenia decyduje brak

możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego, a nie data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej. Niniejsze podejście zostało wywiedzione z zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji. W świetle zasady w tym przepisie wyrażonej wszystkie podmioty prawa, charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną, powinny być traktowane równo, czyli według jednakowej miary. Cechą relewantną właściwą żołnierzom zawodowym podejmującym służbę po 1 stycznia 1999 r. oraz żołnierzom podejmujących służbę wcześniej, których emerytura wynosi 75% podstawy wyłącznie z tytułu tejże służby, jest brak możliwości uwzględnienia cywilnego stażu ubezpieczeniowego w podstawie wymiaru świadczenia mundurowego.

Zasada równości wobec prawa oznacza, jak już wspomniano, nakaz traktowania równo w procesie stosowania prawa podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji oraz zakaz różnicowania sytuacji podmiotów na podstawie cech irrelevantnych z punktu widzenia danej normy. Zróżnicowanie podmiotów podobnych w ramach stosowania określonych przepisów prawnych jest dopuszczalne tylko, gdy znajduje uzasadnienie w przekonujących argumentach i służy realizacji innych ważnych wartości konstytucyjnych. Zakaz różnicowania sytuacji podmiotów w oparciu o cechy nierelevantne określany jest jako zakaz arbitralności. Sąd Najwyższy w powołanym wyroku za cechę nieistotną uznał datę podjęcia służby wojskowej, co w konsekwencji ma uzasadnić odstępstwo od zasady wypłaty jednego świadczenia. Z rozstrzygnięciem Sądu Apelacyjnego organ rentowy nie zgadza się. Odwołując się do ustawy zasadniczej, skarżący kasacyjnie powołuje jej art. 67 ust. 1, który stanowi, że obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego; zakres i formy zabezpieczenia określa ustawa. W przedmiotowym zakresie granice swobody w zakresie ustawodawstwa zwykłego wyznacza zakaz naruszania istoty prawa do zabezpieczenia społecznego. Zakres ochrony konstytucyjnej dotyczy „minimalnego standardu wymagań”, co oznacza, że standardy wyznaczone ustawą nie mogą uplasować się poniżej tego minimum.

Skarżący kasacyjnie uważa, że regulacje zawarte w art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie budzą wątpliwości

interpretacyjnych. W sprawie nie występuje też istotne zagadnienie prawne, które wymagałoby rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy. Treść przepisów pozostaje jasna na poziomie wykładni językowej. Zdaniem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nakazując wypłatę emerytury cywilnej świadczeniobiorcy pobierającemu emeryturę wojskową uzyskaną z tytułu służby wojskowej od 1 sierpnia 1972 r. do 28 lutego 2002 r., czyli podjętej przed dniem 2 stycznia 1999 r., Sąd Apelacyjny naruszył prawo. Po wydaniu cytowanej już uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2021 r. zarazem trudno mówić o precedensowym charakterze przedmiotowej skargi.

Podsumowując zagadnienie pobierania zbiegających się świadczeń emerytalnych i rentowych, w tym emerytury z powszechnego ubezpieczenia społecznego oraz wojskowej emerytury czy renty inwalidzkiej przyznawanej na podstawie przepisów Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r., jest objęte regulacją art. 95 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który wprowadza regułę pobierania jednego świadczenia. Z tego wynika, że w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty uregulowanych w tej ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w odrębnych przepisach z zakresu zabezpieczenia społecznego, niezależnie od ich ubezpieczeniowego czy też zaopatrzeniowego charakteru, obowiązuje ogólna zasada wypłaty jednego świadczenia. Reguła ta znalazła również swoje odzwierciedlenie w art. 7 Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r. Zatem zarówno art. 95 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jak i art. 7 Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r., wykluczają możliwość wypłaty zbiegających się świadczeń wojskowych ze świadczeniami z ubezpieczeń powszechnych, poza wskazanymi przez ustawodawcę wyjątkowymi sytuacjami. Zagadnienie związane z prawem do pobierania jednego ze zbiegających się świadczeń emerytalno-rentowych zostało również omówione w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Warto przy tym zaznaczyć, że w dacie, kiedy zostało złożone odwołanie, judykatura nie była w tym zakresie jednolita. Między innymi w wyrokach z dnia: 4 grudnia 2013 r., II UK 223/13; 8 maja 2012 r., II UK 237/11 oraz 24 maja 2012 r., II UK 261/11, Sąd Najwyższy opowiedział się przeciwko

możliwości jednoczesnego pobierania świadczenia wypłacanego z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz z Ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin z dnia 10 grudnia 1993 r. Natomiast w innych orzeczeniach, szczególnie tych, na jakie powołała się strona odwołująca w treści odwołania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2019 r., I UK 426/17), wskazano, że o zastosowaniu wyjątku od zasady wypłacania jednego świadczenia decyduje brak możliwości obliczenia emerytury wojskowej przy uwzględnieniu „cywilnego” stażu emerytalnego, a nie data przyjęcia żołnierza zawodowego do służby wojskowej.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie aprobeuje zastosowaną przez Sąd Najwyższy w powiększonym składzie wykładnię art. 95 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Kierując się przedstawionymi motywami oraz stwierdzając, że powołana w rozpoznawanej skardze kasacyjnej podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku. Uznał także, że w sprawie wystąpiły szczególne okoliczności związane z koniecznością rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przez powiększony skład Sądu Najwyższego, na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. nie obciążył odwołującego się kosztami postępowania kasacyjnego skarżącego w punkcie II wyroku.

(J.C-S.)

[ms]